
Profesor Hobza: Chování vlády je pro vědce velkým zklamáním

Profesor Hobza: Chování vlády je pro vědce velkým zklamáním

Mladá fronta DNES, 21.1.2011, rubrika: Věda – příloha, strana: 5, autor: Eva Bobůrková

Rada pro výzkum, vývoj a inovace rozděluje peníze v novém složení půl roku. Vědci se domnívají, že vláda chce upřednostnit financování výzkumu soukromých firem. A to se jim nelíbí.

Teprve sedm měsíců funguje v novém složení Rada vlády pro výzkum, vývoj a inovace. Její členové měli konečně zaručit, že česká věda bude ve správných rukou. Pavel Hobza, světově proslulý chemik, je jedním z nich. Před Vánocemi se však nechal premiér Petr Nečas slyšet, že s prací rady není spokojen. A že ji možná odvolá.

* A jak jste s prací rady spokojen vy, úspěšný vědec z Akademie věd, který teprve nedávno přijal nabídku stát se jejím členem?

Rada je velmi důležitý politický orgán. Především navrhuje, jak mají být rozděleny peníze na vědu v České republice. V současnosti je to 25 miliard korun, přičemž v budoucnu se tato částka možná dokonce ještě zvýší. Ke složení rady mám jisté výhrady, nicméně vzhledem ke komplikovanosti politických jednání se domnívám, že se expremiéru Fischerovi podařilo ji sestavit vyváženě a zodpovědně. Jsou v ní zástupci všech profesních skupin, kterých se věda v České republice nějak týká. Fungování rady ovšem zásadním způsobem narušil odchod několika zástupců průmyslu. Ten nelze vnímat jinak než jako demonstrativní gesto a nátlak na premiéra, aby radu obměnil, nebo dokonce odvolal. Zástupcům průmyslu patrně vadilo jednak to, že rada už nejde na ruku průmyslové lobby, a jednak to, že chce být co nejvíce otevřená a transparentní.

* Když se premiér Nečas vyjádřil, že je s prací rady nespokojen, víte, jaké jsou jeho výhrady?

Netuším. Žádné argumenty neuvedl. Pan premiér si stěžuje, že rada špatně pracuje, ale jak to může vědět, když na její zasedání nechodí? Od května bylo osm zasedání, přišel na jedno a v polovině odešel. Nedelegoval za sebe žádného zástupce, který by radu vedl a informoval jej o její činnosti. Kde pak bere jistotu, že špatně pracuje? A proč své stížnosti neřekne přímo nám, jejím členům? Proč se ze zákulisních informací dozvídáme, že již existuje seznam členů nové rady? Premiér je předsedou rady a má přirozeně právo jmenovat její členy. Nicméně to, jak s radou dosud jednal, považuji za nedůstojné a netransparentní.

* O co se vede největší spor?

Samozřejmě o peníze. Konkrétně o to, kolik peněz z celkového rozpočtu na vědu půjde do základního výzkumu a kolik do takzvaného aplikovaného výzkumu. Navíc zásadním problémem je, jak chápat aplikovaný výzkum. Unás existuje velký tlak na to, aby peníze z aplikovaného výzkumu dostávaly soukromé firmy na svůj soukromý firemní výzkum. Nejde jen o to, že by se pak z veřejných financí hradil provoz soukromých firem, ale především o to, že u nich není záruka, že tyto veřejné prostředky efektivně využijí. Aplikovaný i základní výzkum se totiž musí velmi pečlivě kontrolovat a hodnotit. Jestliže dáte peníze soukromé firmě na její výzkum, pak těžko můžete kontrolovat, jak s nimi hospodaří. Navíc - jak každého čtenáře hned napadne - se zde otvírá obrovský prostor pro korupci. Nedávno jsme na příkladu ministerstva životního prostředí viděli, jak mohou být peníze daňových poplatníků přelévány do různých firem, odkud pak mají putovat na konta politických stran.

* Můžete uvést nějaký konkrétní příklad neefektivního využití peněz na takový firemní výzkum?

Před časem o jednom takovém případě byla dokonce reportáž v České televizi. Jednalo se o výzkum zařízení, které by bylo schopno detekovat člověka za překážkou, což by mohlo pomoci při hledání lidí například po zemětřesení či při únosu. Na tento výzkum udělilo ministerstvo průmyslu grant ve výši třiceti milionů korun. Ačkoli výzkum vypadal zajímavě, výsledek byl katastrofální: žádná publikace, žádný patent, jen užitný vzor, který absolutně nefungoval. Řešitelům se nepodařilo před televizními kamerami ani jediná správná detekce ukrytého figuranta. Ujišťuji vás, že peníze na takovýto aplikovaný výzkum mnohonásobně převyšují finance základního výzkumu. Největší tvůrčí grant udělovaný Akademií věd, Praemium Academiae, je zhruba dvacet pět milionů korun na pět let, přičemž tento grant, respektive cenu, dostanou jen ti opravdu nejlepší. Zdůrazňování aplikovaného výzkumu na úkor výzkumu základního lze zkrátka považovat za tunelování české vědy.

* A proti takovému tunelování začala nová rada před více než půl rokem vystupovat?

Ano, rada začala volat: Tak pozor, takhle ne. Aplikovanému výzkumu se začalo dostávat správného místa. Obávám se, že případná změna rady by velmi posílila pozice Svazu průmyslu a dopravy. Ukazuje se, že současná vládní garnitura má stejné názory a cíle jako Topolánková vláda, která naslouchala průmyslové lobby a která české vědě hodně ublížila. * Podobné podezření „z partikulárních zájmů a možných korupčních tendencí“ při neprůhledném a neveřejném jednání o nové radě pro rok 2011 vyslovil ostatně tento týden i předseda Fóra Věda žije! Martin Krumholz. Nová vláda v čele s premiérem Nečasem přitom při svém nástupu vyhlásila, že věda bude její prioritou. Drží tedy slovo?

Ten rozpor mezi slovy a činy byl pro mne velkým zklamáním.

* Mají vědci nějakou možnost se bránit?

Na jaře už šli vědci do ulic, ale jinak moc možností nemáme. Doufejme, že vláda naplní své sliby ohledně podpory vědy i ohledně boje proti korupci.

25 miliard letos rozdá sedmnáctičlenná Rada vlády pro výzkum, vývoj a inovace. V budoucnu se tato částka možná dokonce ještě zvýší.

Zástupcům průmyslu nejspíš vadilo to, že rada už nejde na ruku průmyslové lobby. »

PROFIL Pavel Hobza přepsal učebnice chemie. Patří k nejúspěšnějším českým vědcům a je z nich vůbec nejcitovanějším. Objevem nepravé vodíkové vazby se zapsal mezi vědce světového významu a dostal se do učebnic chemie. Díky němu mohou nyní vědci mimo jiné předem určit, jaký chemický komplex vznikne při reakci. Narodil se 21. října 1947 v Přerově v rodině lékárníka a chemické laborantky. K chemii jej však přivedl až profesor na gymnáziu v Olomouci. Po maturitě se přihlásil na fakultu technické a jaderné fyziky. Ve čtvrtém ročníku se dostal do Ústavu fyzikální chemie, kde se seznámil s Rudolfem Zahradníkem. Ten jej přivedl ke studiu vzájemných vazeb a interakcí molekul. V současnosti se profesor Hobza zabývá strukturou biomakromolekul. Tým vědců pod jeho vedením prokázal, že struktura naší DNA stejně jako bílkovin je dána nejen vodíkovými vazbami, ale i působením mezi jednotlivými „patry“ molekuly DNA. Nazvali je patrovými interakcemi. Nyní Hobzův tým hledá původ stabilizace biomakromolekul, a tak mimo jiné směřuje svůj výzkum k lékařským aplikacím. „Víme, že medicína i farmacie na naše výsledky nedočkavě čekají,“ řekl před časem MF DNES. Pavel Hobza působí na Ústavu organické chemie Akademie věd ČR a jako profesor chemie na Univerzitě Karlově. Je nositelem vědecké ceny AV ČR Praemium Academiae i Národní ceny vlády Česká hlava. Pavel Hobza je ženatý a má dvě děti. Dcera Martina vystudovala sociální vědy, syn Pavel vystudoval filozofii. Je také již dědečkem - má vnuka Pavla.